



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3



2025-YIL APREL. NAVBATDAN TASHQARI SON



ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025



IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 441 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 28-fevraldagi 333/5-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.



MUNDARIJA

ПРИНЦИПЫ ПЕРЕХОДА УЗБЕКИСТАНА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ, СУЩЕСТВУЮЩИЕ ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ	12
Набиев Дилмурод Хамидуллаевич	
YaShIL TEXNOLOGIYALAR VA RAQAMLASH TIRISH TA'SIRIDA MEHNAT BOZORINING TRANSFORMASIYASI	19
Abduraxmanov Kalandar Xo'jaevich	
РОЛЬ ТВОРЧЕСКОГО ТРУДА В ПОВЫШЕНИИ ЕГО ЭФФЕКТИВНОСТИ	26
Гулямов Саидахор Саидахмедович, Икрамов Мурат Акрамович, Очилов Акрам Одилович	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASH MAQSADIDA "YASHIL IQTISODIYOT"GA O'TISH ZARURATI	33
O.X. Hamidov, D.Sh. Yavmutov	
ESG-ИНСТРУМЕНТАРИЙ КАК ФАКТОР УСИЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ	38
Татьяна Юрьевна Анопченко, Сергей Вадимович Ревунов, Роман Вадимович Ревунов	
TRANSITION OF RUSSIAN REGIONS TO A CLOSED-LOOP ECONOMY	49
Nikonov Sergey Mikhailovich, Ochilov Akram Odilovich, Filipenko Alexander Alexandrovich	
"YASHIL" IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA TUZILISHI	53
Navruz-Zoda Baxtiyor Negmatovich	
ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА КАК ДРАЙВЕР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РЫНКА ТРУДА И МОДЕРНИЗАЦИИ РАБОЧИХ МЕСТ В УЗБЕКИСТАНЕ	59
Зокирова Нодира Каландаровна	
KREATIV IQTISODIYOT VA UNING INDUSTRIYA TURLARINING NAZARIY MASALALARI	64
Mamayunus Pardaev, Obid Pardaev, Akram Ochilov	
EKOLOGIK OMILLARNI HISOBGA OLGAN HOLDA BARQAROR IQTISODIY O'SISHDA ERISHISH	73
Saidov Muhammadali Hakimovich, Ochilov Akram Odilovich, Esanbekov Diyorbek Mirzabek o'g'li	
INNOVASION TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MEVA-SABZAVOTCHILIK MAHSULOTLARI KOOPERASIYASINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	81
Raxmatulla Ergashev	
KARTOSHKKA MOSLANUVCHAN NAVLARI TURLI EKISH MUDDATLARI VA MULCHALASHLARDA HOSILDORLIGI HAMDA IQTISODIY SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI	86
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Toshpulatova Surayyo Tulqin qizi, Ismayilov Alisher Isroilovich	
YASHIL IQTISODIYOT – INNOVATSION RIVOJLANISHNING KALITI	90
Mirzayev Kulmamat Djanakovich, Usmonov Murodjon Dusmurot o'g'li	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ «ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ» В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	93
Сайёра Насимовна Хамраева	
SABZAVOT (SHIRIN) MAKKAJO'XORI AJRATILGAN MOSLANUVCHAN NAV-DURAGAYLARINI ASOSIY VA TAKRORIY EKINLAR SIFATIDA TURLI MUDDATLARDI YETISHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	97
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Nurillaev Ilhom Xolbek o'g'li, Jabborov Botir Shukurovich	
ZAMONAVIY BOZOR MUNOSABATLARIDA SAVDONI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA USLUBIY JIHATLARI	101
Ivatov Irisbek	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	105
Yadgarov Akram Akbarovich, Abdiyeva Flora Botir qizi	
GREEN ECONOMY: GLOBAL PERSPECTIVE AND UZBEKISTAN'S PATH	110
Dilmurod Mirza-Akhmedovich Rasulev, Dildorakhon Ulugbek kizi Shomuradova	
OLIV TA'LIM XIZMATLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TARG'IB QILISH BO'YICHA XORIY TAJRIBASI	113
Musayev Bekjon Shukurillayevich	



TURIZM INDUSTRIYASINI BARQAROR STRATEGIK RIVOJLANTIRISHDA QO'LLANILADIGAN USULLAR TAHLILI	116
Turdibekov Xasan Ibragimovich	
ЗЕЛЁНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ И ФАКТОРЫ ЕГО РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	120
Орипов Ильхом Абдуллаевич	
Перспективы развития цифровой трансформации в Республике Узбекистан	128
Мусабеков Джорабек Хакимджанович, Воронин Сергей Александрович	
YASHIL IQTISODIYOT – BARQAROR RIVOJLANISHNING MUHIM OMILI SIFATIDA.....	133
G.Erkayeva	
Barqaror ish o'rinlarini yaratishda yashil iqtisodiyotning o'rni	138
Qo'chqorov G'aybulla Fayzullayevich, Qo'ziyeva Shaxnoza Bozor qizi	
ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ	141
Фазлитдин Бахадирович Аминов	
RESPUBLIKADA EKOLOGIK TOZA MAHSULOT YETISHTIRISH ASOSIDA ELEKTRON SAVDONI RIVOJLANTIRISH.....	145
Q. J. Mirzayev, F. F. Ulug'murodov	
Qoraqalpog'istonda sanoatni restruktizatsiyalash va yashil iqtisodiyotni rivojlantirish: muammolar, istiqbollar va statistik tahlillar	150
Abipova Gulmira Salavatdinovna	
CHORVACHILIK XO'JALIKLARINI RIVOJLANTIRISHDA AGLOMERATSIYANING AHAMIYATI.....	153
Xusainov Oybek Jabborovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA STRATEGIYASINING KOMPANIYA UCHUN AHAMIYATI.....	156
Ergashev Toxir Kurbanovich, Toxirova Nigora Zokirjon qizi	
CHORVACHILIK KLASSTERLARI VA AGLOMERATSION RIVOJLANISH: O'ZARO TA'SIR VA SYNERGIYALAR	161
Xusainov Oybek Jabborovich 161	
HUDUDLARNING INNOVATSIYON SALOHİYATINI VAHOLASH	165
J.A. Ismatullayev, A. Do'lanov	
СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	171
Нафасов Тохиржон, Г. П. Эркаева	
Mamlakatimizda ishsizlikni kamaytirishga qaratilgan islohotlar.....	174
Djurayev Olimjon Narkulovich	
USE OF THE ADVANCED EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES OF FARMING AND HOUSEHOLDS....	178
Ochilova Nargiza Akramovna	
SHAHAR AGLOMERATSIYALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH OMILLARI.....	181
Xidayatova Nigora Shorakibovna	
IQTISODIY O'SISHDA MEHNAT MIGRATSIYASINING AHAMIYATI.....	184
Djurayev Olimjon Narkulovich, Saidakbarov Jamshid Ne'matullo o'g'li	
TURIZMNIDA RIVOJLANTIRISHDA TRANSPORT XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	189
Qosimov Jahongir	
РЫНОК ГОСТИНИЧНЫХ УСЛУГ В ТУРИЗМЕ В УСЛОВИЯХ ДИВЕРСИФИКАЦИИ И ДЕМОКРАТИЗАЦИИ ГОСТИНИЧНОЙ ИНДУСТРИИ.....	192
Ташмаматов Садирдин Нажмиддинович	
O'zbekistonda turizm sohasida faoliyat yuritayotgan kadrlar malakasini oshirishda dual ta'limdan foydalanishni boshqarish.....	196
Ochilov Akram Odilovich, Xamidova Mo'tabarxon Abdumalik qizi	
МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ TASHKILOTLARIDA AUTSORSING XIZMATLARIDAN FOYDALANISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	201
Nasiba Ergasheva	
KORXONALARDA XODIMLARNI BOSHQARISHNING ASOSIY TAMOYILLARI	207
Djurayev Olimjon Narkulovich, Nurullayeva Vazira O'ktamovna	
ЗЕЛЁНЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: ПЕРСПЕКТИВЫ И РИСКИ	211
Номазов Бахром Бобомурадович	



ИНТЕГРАЦИЯ ПРИНЦИПОВ ESG В ФИНАНСОВУЮ СФЕРУ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	215
Алимова Азиза Шерзатовна	
THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND DIGITAL TECHNOLOGIES ON MANAGEMENT	219
Ergashev Tokhir Kurbanovich, Tohirova Nigora Zokirjon kizi	
ЎЗБЕКISTONNING “YASHIL IQTISODIYOT STRATEGIYASI”NI AMALGA OSHIRISHNING ZARURIYATI VA ISTIQBOLLARI	224
Ergasheva Nazira Muratovna, Soyibov Mirjon Bekjonovich	
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УСЛУГ СОЦИАЛЬНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ, ВЛИЯЮЩИХ НА ПОВЫШЕНИЕ УРОВНЯ И КАЧЕСТВА ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ	227
Алимова Муниса Юлчиевна	
РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОБУВНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ЕЁ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЗНАЧИМОСТИ.....	232
Расулов Нозимжон Набиджонович	
AGLOMERATSIYA VA IQTISODIY O‘SISH: SABAB–OQIBAT ALOQASI (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)	236
Xidoyatova Nigora Shorakibovna	
KORXONALARNING SOLIQ IDORALARIDA HISOBGA OLINISHIDAN HOSIL BO‘LGAN ORTIQCHA TO‘LOVLARINI VOJXONA TO‘LOVLARIDA HISOBGA OLISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	239
Boykabilov Bahodir Mustafaevich	
UZOQ MUDDATLI AKTIVLARGA INVESTITSIYALAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISHNING AHAMIYATI	242
Egamberdiyeva Salima Rayimovna, Bozorov Yashnarbek Xayrulla o‘g‘li	
ORGANIK QISHLOQ XO‘JALIGIDA “IXTISOSLASHTIRILGAN AGROKOOPERATIV” TASHKIL ETISH ORQALI TA‘MINOT ZANJIRI BOSHQARUVINI TAKOMILLASHTIRISH.....	248
Amirqulov Shuxrat Olimovich	
MAMLAKATIMIZDA OLIY TA‘LIM MUASSASALARINING MOLIYAVIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHI UCHUN ZAMONAVIY HUQUQIY ASOSLARI.....	254
Xayriddinov Shuxrat Botirovich	
TURIZMNING MADANIY-TARIXIY RESURSLARI: ASOSIY TUSHUNCHALAR VA TAMOYILLAR	258
Ruzmanov Dilshod Usmanovich	
BARQAROR TURIZM DESTINATSIYALARINING SIG‘IMINI BAHOLASH METODIKASI.....	262
Ibroximov Nodirbek Xasanovich	
ВОЗОБНОВЛЯЕМЫЕ ИСТОЧНИКИ ЭНЕРГИИ КАК ОСНОВА ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ	266
Хусаинов Равшан Рахимович	
ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ МАРКЕТИНГ И ПОВЕДЕНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ.....	272
Раимова Муборак Джураевна	
“YASHIL IQTISODIYOT”NING ASOSIY XUSUSIYATLARI	276
Djumayev Asqar Xaydarovich	
RAQAMLI MARKETINGNING ISTE‘MOLCHI XULQ-ATVORIGA TA’SIRI.....	281
Raimova Muborak Jurayevna, Dilmurodov O‘tkir	
HUDUDNING IJTIMOIY-IQTISODIY SALOHİYATINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI	287
SH.A. Buriyev	
SAVDO XIZMATLARINING ASOSIY FAOLIYAT KO‘RSATKICHLARI TIZIMINI BAHOLASH.....	291
Muxamedova Aziza Ravshanovna	
YASHIL IQTISODIYOT VA GLOBAL IQLIM O‘ZGARISHI: YASHIL IQTISODIYOTNING IQLIM O‘ZGARISHINI YENGISHDAGI O‘RNI VA GLOBAL HAMKORLIK.....	295
Usmonov Murodjon Xolmurod o‘g‘li, Ulug‘bek Eshmaxmatov	
КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ МЕХАНИЗМА НАЛОГОВОГО АДМИНИСТРИРОВАНИЯ НА ПРИМЕРЕ УЗБЕКИСТАНА.....	299
Абдулов Дамир Рустамович	
ЎЗБЕКISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISH ISTIQBOLLARI	305
Yuldashev Shamsiddin Qiyamiddinovich, Boliyeva Baxora Farxodovna	



ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА: КОНЦЕПЦИИ, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.....	308
Туляганова Шахноза Самукджановна	
O‘TA ERTAGI TARVUZNING HIMOYALANGAN JOYLAR UCHUN MOSLANUVCHAN NAV VA DURAGAYLARINI AJRATISH, ULARNI TURLI O‘G‘IT ME‘YORLARIDA HOSILDORLIGI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	311
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Amirov Xamidulla Suyunovich, Umirova Durdona Muqum qizi	
ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПЛОДООВОЩНОЙ ОТРАСЛИ В УЗБЕКИСТАНЕ	315
Уралов Элшод, Вельм М.В.	
DEVELOPMENT STRATEGY AS A MODEL OF PROGRESS IN HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN.....	320
Abdiev Alimardon	
ОСОБЕННОСТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ СЕКТОРА ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ И РАЗВИТИЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦИАЛА.....	322
Мухаммадбобур Салимов	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK FAOLIYATI RIVOJLANISHIGA TA‘SIR ETUVCHI OMILLAR.....	326
Suyunov Jabbor Mahmudovich	
“SALOHIYAT” TUSHUNCHASINING MAZMUNI VA IQTISODIY-IJTIMOY MOHIYATI.....	331
Zoirov G‘olibjon Toshtemir o‘g‘li	
DAVLAT BOSHQARUVIDA SUN‘IY INTELLEKTDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI	334
Salimov Muhammadbobur Qodir o‘g‘li	
O‘QUV JARAYONLARINI TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	337
Tilakov Sherzod	
TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV BOSHQARUVNING XALQARO TAMOYILLARI ASOSIDA BOSHQARUV SIFATINI OSHIRISHDA YASHIL IQTISODIYOTNING AHAMIYATI.....	340
Sattarov Umirzoq, Ro‘ziev Zafar Ikromovich	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA O‘ZBEKISTONDA SANOAT XOM ASHYOLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH TENDENSIYALARI.....	343
Xazratov Sarvar Ibragimovich	
YURTIMIZDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KADRLAR TAYYORLASHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI	348
G‘aniyev Shaxzod Shuhrat o‘g‘li, O‘rinov Diyorbek Xolmo‘min o‘g‘li	
QASHQADARYO VILOYATI O‘QUV MARKAZLARI VA KURSLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	353
Tilakov Sherzod Akbarovich	
SANOAT KORXONALARIDA MAHSULOT ISHLAB CHIQRISH VA SOTISH SIFATI HAMDA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XODIMLARNI BOSHQARISH YO‘NALISHLARI.....	357
Ochilov Akram Odilovich, Ziyodullayeva Marjona Alisher qizi	
OMMAVIY TADBIRLAR YORDAMIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISH: O‘ZBEKISTON VA XALQARO TAJRIBA.....	360
Ibragimov Sardorbek Xusanovich	
Анализ цифровой трансформации и её влияния на привлечение инвестиций в регионы Узбекистана.....	365
Рахмонова Дурдона Хасан кизи	
Korxonada moliyaviy salohiyatini baholashning statistik tahlili.....	370
M.O. Musurmonova	
DIRECTIONS FOR IMPROVING THE FINANCIAL MANAGEMENT SYSTEM OF THE BANKING SYSTEM OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	377
Kadirov Lutfulla Khalimovich	
PROBLEMS OF EMPLOYMENT IN THE LABOR MARKET OF UZBEKISTAN AND STRATEGIC DIRECTIONS FOR THEIR SOLUTION	381
Sharopov Temirmalik Rustam o‘g‘li	



“YASHIL” IQTISODIYOT TAMOIYILLARI ORQALI QASHQADARYO VILOYATI SANOAT KOMPLEKSINI TAKOMILLASHTIRISH	385
U.Shukurov	
Foreign experiences in attracting investments in service industries	390
Hazratkulov Shahboz Boboqul oqli	
YASHIL IQTISODIYOTDA TA'LIMNING ROLI	394
Babayeva Lola Ibragimovna	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHI UCHUN DAVLAT TOMONIDAN YARATILAYOTGAN IMKONIYATLAR.....	398
Xudoyorov Azizbek Avaz o'g'li	
OLIJ TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI YAXSHILASHNING XORIJ TAJRIBASI.....	404
Safarov Sh. S.	
IJTIMOIJ MENEJMENTDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA: XALQARO TAJRIBA VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	408
G'aniyev Shaxzod Shuhrat o'g'li, Davronova Farangiz	
«Государственный финансовый контроль: Казначейский контроль в бюджетном процессе и перспективы его развития».....	415
Файзуллаева Зилола Равшановна, Д.Х. Пулатов	
YANGI O'ZBEKISTONDA YASHIL RAQAMLI IQTISODIYOTGA O'TISHNING ASOSIJ JIHATLARI.....	421
Urozova Shaxlo Hasan qizi, Hazratkulov Shahboz Boboqul o'g'li	
OLIJ TA'LIM SIFATINI OSHIRISH MASALALARI: XALQARO TAJRIBA VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	427
Safarov Shoxrux Sattor o'g'li	
PROSPECTS FOR IMPROVING THE EFFICIENCY OF HUMAN RESOURCES IN UZBEKISTAN.....	431
Alimardonova Gulfizoda Alimardon kizi	
QISHLOQ XO'JALIGIDA KAPITAL QO'YILMALAR HISOBINI TO'G'RI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATI	434
Egamberdiyeva Salima Rayimovna	



Аннотация: В данной статье освещены задачи повышения конкурентоспособности экономики, построения ресурсоэффективного и экологически безопасного общества, обеспечения социального равенства. Защита окружающей среды и «зеленый рост» являются важными факторами устойчивого развития экономики. Это включает в себя различные интерпретации баланса между экологическими и экономическими аспектами нашего общества.

В статье рассматривается экологическая зависимость устойчивого экономического роста.

Кроме того, обсуждаются цели и задачи перехода к «зеленой экономике» в регионах и вопросы обеспечения устойчивого экономического роста на основе принципов «зеленой экономики».

Особое внимание уделено рациональному использованию ресурсов, привлечению крупных инвестиций, эффективному использованию возобновляемых источников энергии и развитию энергосберегающих технологий. Статья также определяет влияние экономической деятельности на окружающую среду и исследует взаимосвязь между экологически устойчивыми изменениями и достижением различных Целей устойчивого развития (ЦУР).

Ключевые слова: Зеленая экономика, экологическая экономика, энергоэффективность, возобновляемые источники энергии, деградация, модернизация, диверсификация, альтернативная энергетика, выбросы CO₂, устойчивые технологии.

KIRISH

Atrof-muhit muammolari qadim zamonlardan buyon mavjud bo'lgan. 1960-yillardan 1990-yillargacha bu masala ekologlar, iqtisodchilar, sotsiologlar va xalqaro siyosatchilarni jiddiy xavotirga solgan. XXI asrda jahon iqtisodiyotining tez o'sishi, iqtisodiy globallashuvning kengayishi va yangi mehnat taqsimoti natijasida ushbu masala yanada keskin tus oldi.

Ekologik sifatning yaxshilanishi inson uchun farovon hayot qurish sharoitlarini yaratish, atrof-muhit bilan bog'liq muammolarni bartaraf etish hamda ijtimoiy tenglikni ta'minlashni anglatadi. Bugungi kunda aholi o'rtasida, shuningdek, mamlakatlar miqyosida ham tengsizliklarning kuchayishi, chiqindilar hajmining oshishi va samarasiz ishlab chiqarish faoliyatlarining rag'batlantirilishi natijasida resurslar taqchilligi kuchaymoqda. Bu esa atrof-muhit va inson salomatligiga jiddiy tahdidlar tug'dirmoqda.

Iqlim o'zgarishi, havoning ifloslanishi va resurslarning kamayishi kabi ekologik muammolarni hal etish uchun energiya samaradorligini oshirish va qayta tiklanadigan energiya manbalariga kengroq tayangan holda chora-tadbirlar ko'rish zarur. Iqtisodiy o'sishda ekologik omillar ta'siri inson farovonligini yaxshilash va rivojlantirish, shuningdek, ekologik xavflarni kamaytirishga olib keladigan muhim mexanizm hisoblanadi.

Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 4-oktabrda qabul qilingan PQ-436-sonli "2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasining 'Yashil' iqtisodiyotga o'tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori va 2019-yil 4-oktabrdagi PQ-4477-sonli "2019–2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining 'Yashil' iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori ushbu yo'nalishdagi muhim dasturilamal sanaladi.

Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrda qabul qilingan PF-158-sonli "O'zbekiston – 2030" strategiyasi farmonida belgilangan 51-, 66- va 67-maqсадlarda "Yashil iqtisodiyot"ga o'tish, qayta tiklanuvchi energiyadan foydalanish ko'rsatkichlarini keskin oshirish, ekologik vaziyatni barqarorlashtirishga qaratilgan "Yashil makon" umummilliy loyihasini kengaytirish, shuningdek, Respublikada ekologik vaziyatni tubdan yaxshilash va inson hayotiga ta'sir o'tkazuvchi ekologik muammolarni bartaraf etishga qaratilgan muhim qadamlar belgilangan.

Sohaga oid fikrlar tahlili

Ekologik iqtisodiyot tarmog'ining asoschilari hisoblangan Robert Kostanza va German Deyli 1991-yilda shakllantirgan "Ekologik iqtisodiyot: fan va barqarorlikni boshqarish" (1989) nomli tadqiqot ishida ekologik iqtisodiyot tabiat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro munosabatlar, biologik xilma-xillikni saqlash va tabiatni himoya qilishga qaratilgan iqtisodiy mexanizmlarni tadqiq etishga qaratilgan ilmiy soha sifatida tariflangan.

Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, grafit, litiy va kobalt kabi raqamlashtirish uchun zarur bo'lgan minerallarga bo'lgan talab 2050-yilga borib 500 foizga o'sishi mumkin. Rivojlanayotgan mamlakatlarda ortib borayotgan talab, agar ular qazib olingan foydali qazilmalarga qo'shimcha qiymat qo'sha olsa, resurslarga boy hududlar uchun rivojlanish imkoniyatlarini yaratadi. Bu esa qiymat zanjiri va boshqa tarmoqlarda samarali faoliyat yuritish hamda iqtisodiy diversifikatsiyani ta'minlaydi.

Pollin, R., Garret-Peltier, X., Xaynts, J. va Hendricks, B. fikriga ko'ra, yashil o'sish – bu tabiiy resurslardan barqaror tarzda foydalanishga asoslangan iqtisodiy o'sish shaklini tavsiflovchi konsepsiyadir. Aslida, bu atama jahon miqyosida klassik sanoat iqtisodiy o'sishiga muqobil konsepsiyani taqdim etish uchun tobora ko'proq qo'llanilmoqda. Bu esa taraqqiyotning haqiqiy hodisasi va ekologik xavfsizlik konsepsiyasi bo'lgan yashil iqtisodiyot fenomenining shakllanishiga olib kelmoqda.¹

¹ <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>



Li Xauellning fikricha, “Tabiiy ofatlarning tez-tez kuzatilishiga, aslida, atmosferani bulgʻayotgan gazlar sabab boʻlmoqda. Iqlim oʻzgarishiga tayyorlanmaslik esa jiddiy muammo sanaladi, chunki xalqaro hamjamiyat ayni damda koʻproq iqtisodiyot masalalariga – budget hajmi va uning qanday sarflanishiga – eʼtibor qaratmoqda. Vaholanki, ekologik muammolarni hal etish uchun uzoq muddatli sarmoyalar talab qilinadi, shuningdek, infratuzilmani yangilash zarur.”².

“Yashil iqtisodiyot” atrof-muhitni, bioxilma-xillikni va ekotizim xizmatlarini saqlash, “yashil” ish oʻrinlarini tashkil etish imkoniyatini va qashshoqlik muammosini hal etishni taʼminlovchi barqaror taraqqiyot masalalarini qamrab oladi [1].

N. Maxmudov fikricha, tabiatning tabiiy qonunlari bilan hisoblashmaslik natijasida dunyoda “jigarrang” iqtisodiyot degan tushuncha shakllandi. Bugun “jigarrang” iqtisodiyotdan “yashil” iqtisodiyotga oʻtish insoniyat uchun hayot-mamot masalasidir. “Yashil” iqtisodiyot insonning tabiatga boʻlgan munosabatini muqobillashtirish asosida atrof-muhit tozaligini, tabiiy resurslar va ishlab chiqarilgan mahsulotlardan samarali foydalanish orqali turmush darajasini yaxshilashga xizmat qiladi [2].

K. Daniekning fikricha, “yashil iqtisodiyot” iqtisodiyot va ekotizim oʻrtasidagi munosabatlardan iborat boʻlib, tezkor barqaror rivojlanishning asosi hisoblanadi. Albatta, aksariyat taʼriflarda barqaror rivojlanish va yashil iqtisodiyot alohida koʻrsatilgan boʻlsa-da, ayrim nazariyalarda “yashil iqtisodiyot” barqaror rivojlanish boʻyicha belgilangan maqsadlarga erishishga qaratilgan vosita sifatida tavsiflanadi [3].

Iqlim oʻzgarishi, havo ifloslanishi va resurslarning kamayishi kabi ekologik muammolarni hal qilishda qayta tiklanadigan energiyadan foydalanishni koʻpaytirish bilan energiya samaradorligini oshirish choralari birlashtirish. Atrof-muhit sifatini yaxshilash va iqtisodiy oʻsishni ragʻbatlantirishda CO₂ emissiyasini kamaytirishda energiya choralari va qayta tiklanadigan manbalardan energiya samaradorligi muhim rol oʻynashi mumkin³

“Yashil iqtisodiyot” tushunchasining hozirda keng tarqalgan, shuningdek, nisbatan toʻliq taʼrifi BMTning Atrof-muhitga oid dasturi (UNEP) tomonidan ishlab chiqilgan boʻlib, unga koʻra “yashil iqtisodiyot” insonlar farovonligi va ijtimoiy tengligining yaxshilanishi, ekologik oid xavf-xatar va ekologik taqchillikni sezilarli darajada kamaytirishga olib keluvchi iqtisodiyot sifatida talqin etilgan.⁴

Maʼlumki, Oʻzbekiston Respublikasida ham iqlim oʻzgarishi va atrof-muhit bilan bogʻliq turli xavf-xatarlarning yuzaga kelishi natijasida samarali, ekologik xavfsiz hamda resurs tejamkor iqtisodiyotni taʼminlash zaruriyati vujudga kelmoqda.

Xususan, sanoatlashtirish jarayonining jadallashuvi va aholi sonining ortishi iqtisodiyotning resurslarga boʻlgan ehtiyojini sezilarli darajada oshirish bilan birga, atrof-muhitga salbiy antropogen taʼsirning kuchayishiga hamda issiqxona gazlari ajratmalarining koʻpayishiga sabab boʻlmoqda.

Shu munosabat bilan, mamlakatda amalga oshirilayotgan tarkibiy oʻzgarishlarni chuqurlashtirish, iqtisodiyot tarmoqlarini modernizatsiya va diversifikatsiya qilish, shuningdek, barcha hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish maqsadida amalga oshirilayotgan kompleks chora-tadbirlar tarkibiga “yashil iqtisodiyot” konsepsiyalarini joriy etish zaruriyati yuzaga keldi. Bu holat, oʻz navbatida, 2019–2030-yillar davrida Oʻzbekiston Respublikasining “yashil iqtisodiyot”ga oʻtish strategiyasini tasdiqlash toʻgʻrisidagi nizomning shakllanishiga asos boʻldi.⁵

Fikrlar tahlili va koʻrilayotgan natijalar.

Ekologik omil taʼsirida iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish maqsadlari tarkibiga quyidagilar muhim ahamiyat kasb etadi: qashshoqlikni yoʻqotish, ochlikni tugatish, sogʻliq va farovonlikni taʼminlash, sifatli taʼlim, gender tengligi, toza suv va sanitariya, arzon va toza energiya, munosib ish oʻrinlari yaratish va iqtisodiy oʻsish, sanoatlashtirish, innovatsiyalar va infratuzilma rivojlanishi, tengsizlikni kamaytirish, barqaror shaharlar va qulay yashash joylarini yaratish, masʼuliyatli isteʼmol va ishlab chiqarishni rivojlantirish.

2020-yilda AKT (axborot-kommunikatsiya texnologiyalari) sektorining CO₂ ekvivalenti emissiyasi 0,69 dan 1,6 gigatongacha baholandi, bu esa global issiqxona gazlari emissiyasining 1,5–3,2 foizini tashkil etdi. Ushbu raqam raqamli iqtisodiyotning oʻsishi bilan ortishi kutilmoqda. Sunʼiy intellekt va kriptovalyuta qazib olishning rivojlanishi alohida tashvish uygʻotmoqda. Masalan, Bitcoin qazib olish 2015 va 2023-yillar oraligʻida global energiya isteʼmolini taxminan 34 baravar oshirib, 121 TVt/soatni tashkil etdi. 2018 va 2022-yillar oraligʻida 13 ta yirik maʼlumotlar markazi operatorlarining elektr energiyasi isteʼmoli ikki baravar koʻpaydi. Bu esa ushbu texnologiyalarning energiya va suv izlari bilan bogʻliq muammolarni hal qilish zarurligini koʻrsatmoqda.

Isteʼmolchilar tobora koʻproq ekologik toza mahsulotlar va kompaniyalar bilan shugʻullanishga intilmoqda. Nielsen kompaniyasining 2019-yilgi hisobotida isteʼmolchilarning 81 foizi kompaniyalarning “atrof-muhitni yaxshilash dasturlarini amalga oshirishlari” oʻta yoki juda muhimligini taʼkidlagan va 30 foizi

2 <https://www.amerikaovozi.com/a/global-economic-risks/1583838.html>

3 <https://www.nature.com/articles/s41598-024-73679-z>

4 <https://www.unep.org/explore-topics/green-economy/why-does-green-economy-matter>

5 <https://www.unep.org/explore-topics/green-economy/why-does-green-economy-matter>



“ijtimoiy javobgarlik da’volarini bajargan mahsulotlar uchun ko’proq to’lashga tayyor” ekanini bildirgan. Bundan tashqari, boshqa bir tadqiqot natijalariga ko’ra, Millennials va Generation Z vakillarining 90 foizi “kompaniyalar ijtimoiy va ekologik muammolarga yordam berish uchun faol harakat qilishlari kerak” deb hisoblaydi.

1	Patagonia	6	Dr. Bronner’s	11	Aspiration
2	Seventh Generation	7	Preserve	12	Avocado Green Mattress
3	A Good Company	8	Numi Organic Tea	13	Tablas Creek
4	New Belgium Brewing	9	Allbirds	14	MUD Jeans
5	Pela	10	tentree	15	Grove Collaborative

2023 yil uchun 15 ta ekologik barqaror kompaniya⁶

Elektron tijorat va raqamli chiqindilar muammosi

Elektron tijorat jadal sur’atlarda rivojlanmoqda. 2000-yilda onlayn xarid qiluvchilar soni 100 milliondan kam bo’lgan bo’lsa, 2021-yilda bu ko’rsatkich 2,3 milliard kishiga yetdi. Ushbu o’sish 2010-yildan 2022-yilgacha raqamli chiqindilarning 30 foizga oshishiga olib keldi va butun dunyo bo’ylab raqamli chiqindilar hajmi 10,5 million tonnaga yetdi. Raqamli chiqindilar bilan noto’g’ri ishlov berish va utilitatsiya qilish, ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlarda ekologik tengsizlikni kuchaytirmoqda. Misol sifatida quyidagilarni keltirish mumkin:

Hisob-kitoblarga ko’ra, AKT sektori 2020-yilda 0,69 dan 1,6 gigatongacha CO₂ chiqargan bo’lib, bu global issiqxona gazlari emissiyasining 1,5–3,2 foizini tashkil etadi.

Grafit, litiy va kobalt kabi muhim minerallarga bo’lgan talab 2050-yilga kelib 500 foizga oshishi mumkin.

Ma’lumot markazlari 2022-yilda 460 TVt/soat elektr energiyasini iste’mol qilgan, 2026-yilga kelib esa ushbu ko’rsatkich ikki baravar oshishi prognoz qilinmoqda.

2010–2022-yillar davomida raqamli chiqindilar 30 foizga oshib, butun dunyo bo’ylab 10,5 million tonnaga yetgan.

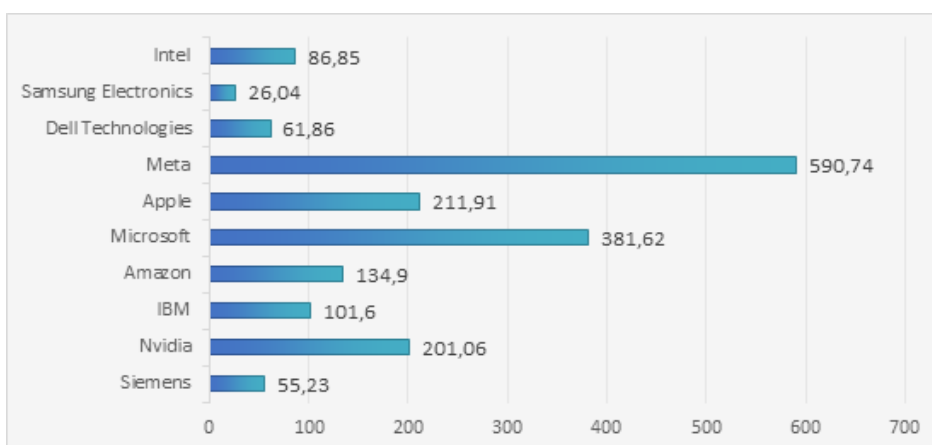
Rivojlangan mamlakatlarda bir kishi boshiga 25 kilogramm raqamli chiqindilar ishlab chiqarilmoqda, rivojlanayotgan mamlakatlarda bu ko’rsatkich 1 kilogrammdan kam, kam rivojlangan mamlakatlarda esa atigi 0,21 kilogrammni tashkil etadi.

2022-yilda raqamli chiqindilarning atigi 24 foizi rasmiy tarzda yig’ilgan, rivojlanayotgan mamlakatlarda esa bu ko’rsatkich atigi 7,5 foizni tashkil etdi.

Yarimo’tkazgichlar soni 2001-yildan 2022-yilgacha to’rt baravar oshgan, 5G tarmog’i qamrovi esa 2021-yildagi 25 foizdan 2028-yilga kelib 85 foizgacha oshishi kutilmoqda.

Narsalar interneti (IoT) qurilmalari soni 2023-yildagi 16 milliarddan 2029-yilga kelib 39 milliardgacha ko’payishi prognoz qilinmoqda.

Bundan tashqari, biznes sohasida ham elektron tijorat savdosi sezilarli o’sdi. 2016-yilda jahon bo’yicha elektron tijorat savdosi hajmi 17 trillion dollarni tashkil etgan bo’lsa, 2022-yilda 43 ta mamlakatda bu ko’rsatkich 27 trillion dollarga yetdi.⁷



Ekologik barqaror texnologiya kompaniyalari top 10. 2024-y.

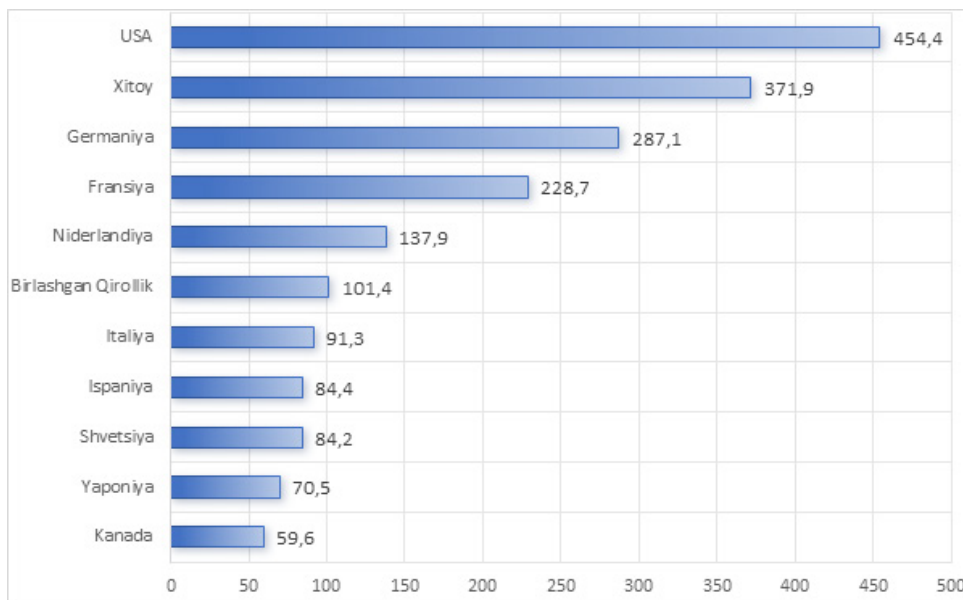
⁶ <https://coryames.com/environmentally-friendly-companies/>

⁷ <https://reliefweb.int/report/world/2024-digital-economy-report-shaping-environmentally-sustainable>



Barqaror texnologiya kompaniyalari o'zlarining iqlimga ta'sirini kamaytirish va atrof-muhitni muhofaza qilishda etakchilik qilmoqdalar va aniq harakatlar qilmoqdalar.

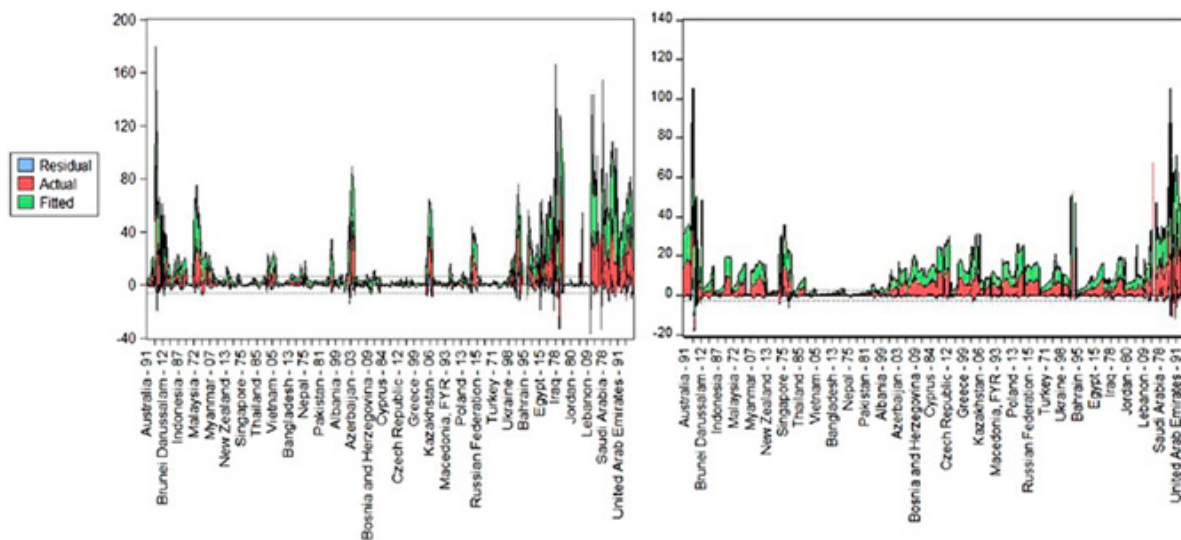
G-20 mamlakatlarida qishloq xo'jaligi, iqtisodiy o'sish va qayta tiklangan energiya o'rtasidagi bog'liqlik bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar 1990-2014 yillar davomida o'zgaruvchilar o'rtasidagi uzoq muddatli munosabatlarni aniqladi. Iqtisodiy o'sish rivojlanayotgan G-20 mamlakatlarida CO₂ emissiyasini sezilarli darajada oshiradi, qayta tiklangan energiyadan foydalanish esa atrof-muhit ifloslanishini kamaytiradi.



2014-yildan 2023-yilgacha dunyo bo'ylab chiqarilgan yashil obligatsiyalarning umumiy qiymati, mamlakatlar bo'yicha top 11 (mlrd \$)⁸

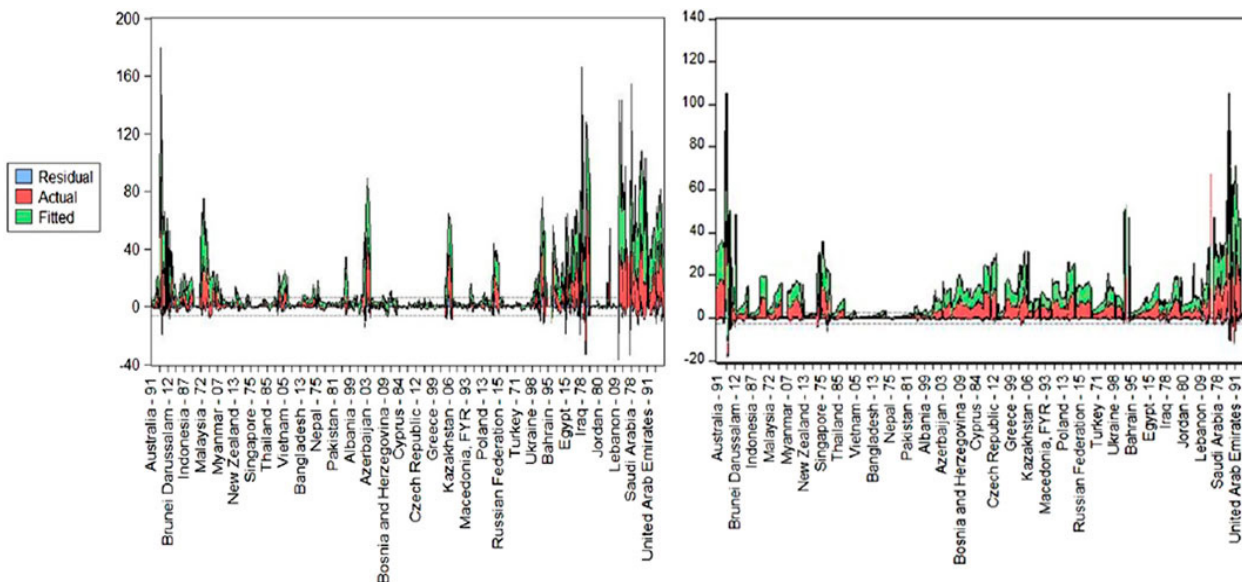
Iqtisodiy o'sishga erishish uchun energiya global iqtisodiyotda atrof-muhit sifatiga ta'sir qiladigan funktsional holatda saqlanishi kerak. Issiqxona gazlari va CO₂ chiqindilari atrof-muhitni buzadi. Ekonomou va Halkos (2023) barqaror iqtisodiy o'sish CO₂ emissiyasini cheklashi va energiya iste'moli tarkibida qayta tiklangan energiya ulushini oshirishi mumkinligini aniqladi.

Uglersiz iqtisodiyotga tez o'tish mamlakatlar modellari va siyosatiga bog'liq holda iqtisodiy oqibatlarga olib keladi. Yevropa Komissiyasining 2020 yil rejasida 2030 yilga kelib Yevro hududi va Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida YalMda -0,7% dan +0,55% gacha bo'lgan kichik o'zgarishlarni kutmoqda (Pisany-Ferry 2021).

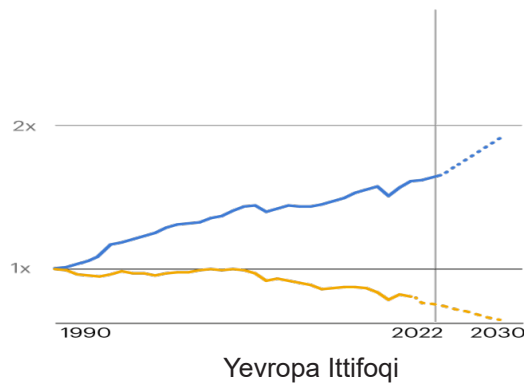
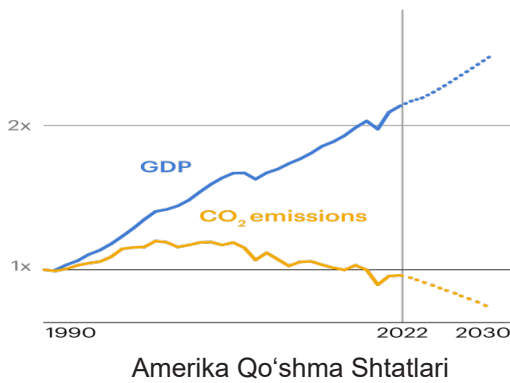


Mintaqalar bo'yicha YalM va CO₂ emissiyasi

8 <https://www.statista.com/statistics/1284029/green-bonds-issued-worldwide-by-country>

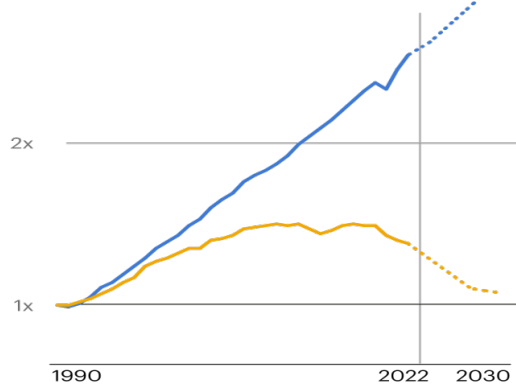
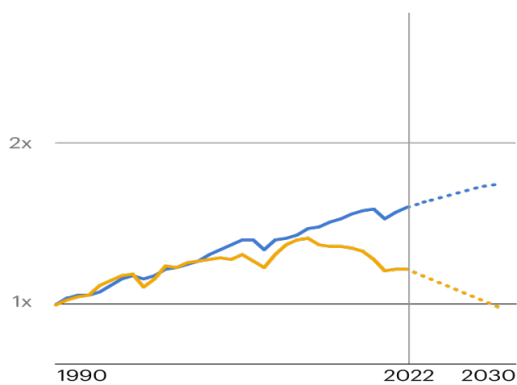


YalM o'sishda davom etar ekan, chiqindilar miqdori pasaygan hududlar⁹



Yaponiya va Koreya

Avstraliya va Yangi Zelandiya



Balsalobre-Lorente va boshqalar. (2022) PIIGS mamlakatlarida EKC gipotezasini tasdiqladi va qayta tiklanadigan energiya CO₂ emissiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatishini aniqladi, xalqaro investitsiyalar esa atrof-muhit degradatsiyasini oshiradi. Obiora va boshqalar. (2022) 44 mamlakatda iqtisodiy o'sish va ekologik barqarorlikni tahlil qilib, rivojlangan mamlakatlarda xususiy sektor krediti CO₂ emissiyasini kamaytiradi, rivojlanayotgan mamlakatlarda esa emissiyani oshiradi. Ushbu tadqiqotlar iqtisodiy o'sish, energiya iste'moli

⁹ <https://www.iea.org/commentaries/the-relationship-between-growth-in-gdp-and-co2-has-loosened-it>



va ekologik barqarorlik o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlikni ta'kidlab, moslashtirilgan siyosat aralashuvi zarurligini ta'kidlaydi¹⁰

2030 yilda atrof-muhit izining o'sish sur'ati 54,3% dan ko'proqni tashkil etdi, shundan CF 85,4% ga oshishi kutilmoqda va umumiy MF asl qiymatdan ikki baravar ko'p. Barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda makroiqtisodiy siyosatni yanada takomillashtirish, iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida iqtisodiyotni barqarorlashtirish, milliy iqtisodiyotda tarkibiy o'zgarishlar va diversifikatsiyalash yo'nalishlarini kengaytirish kabi chora-tadbirlarning ahamiyati kattadir. Hozirda global biznes iqlim o'zgarishining oldini olishga va atrof-muhit ifloslanishini kamaytirishga qaratilgan texnologiyalarni rivojlantirishga katta miqdordagi resurslarni yo'naltirmoqda. Muqobil energiya manbalari-bu gidroenergetika, shamol energiyasi, quyoshenergiyasi, geotermal energiya, biomassa va suv toshqini energiyasidan Foydalanish orqali olinadigan qayta tiklanadigan energiya manbalari. Bu energiya manbalari neft, tabiiygaz, ko'mir va uran rudasi kabi qazib olinadigan yoqilg'ilardan farqli o'laroq, tugamaydi, shuning uchun ular qayta tiklanadigan manbalar deb ataladi. O'zbekiston iqlim o'zgarishi oldida eng zaif davlatlardan biri hisoblanadi, chunki mamlakat hududining 80 foizini o'tloqlar va cho'l hududlari egallaydi, shu sababli iqlim o'zgarishi O'zbekiston iqtisodiyotiga katta ta'sir ko'rsatishi mumkin. 50-yillarning boshidan buyon mamlakatda o'rtacha harorat global isish tezligidan ikki baravar ko'tarildi. Hozirgi prognozlar ko'rsatishicha, zarur yumshatish choralari ko'rilmasa, 2050-yilga kelib mamlakatda o'rtacha harorat 1,8°-3,3° C gacha ko'tariladi. Iqlim o'zgarishining oqibatlarini Orol dengizining ekologik Halokatida allaqachon namoyon bo'ldi. Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish bo'yicha qat'iy choralar ishlab chiqilmas ekan, metallar, bioyoqilg'i, minerallar va boshqa resurslarning yillik iste'moli 85 mlrd. tonnadan 186 mlrd. tonnagacha ko'payishi mumkin. Iqlim o'zgarishining oldini olish uchun sarflanayotgan investitsiyalar aholi jon boshiga to'g'ri keluvchi yalpi ichki mahsulot ulushining 3,7%ga qisqarishiga olib kelgani holda resurslardan samarali foydalanish amaliyotini joriy etish ushbu yo'qotishni qoplab ketishi mumkin. Misol uchun, Buyuk Britaniyada 2005-2010 yillarda maxsus dasturlar doirasida 7 mln. tonna chiqindi qayta ishlangan va ulardan ikkilamchi marta foydalanilgan. Bu esa 6 mln. tonna issiqxona gazlarini atmosferaga chiqarish, 10 mln. tonna birlamchi materiallar va 10 mln. litr suvni tejash imkonini berdi. Ushbu sohada 8 700 nafar ishchi o'rinlari yaratilgan. Ma'lumki, O'zbekiston uglevodorod energiyasi – neft, gaz, ko'mirdan foydalanish hisobiga har yili yalpi ichki mahsulotning kamida 4,5 foizini yo'qotmoqda. Qolaversa, mamlakatdagi energiya ishlab chiqaruvchi quvvatlarning salkam yarmi eskirgan. Ularni tiklash yoki modernizatsiyalash katta mablag'ni talab qiladi. Buning o'rniga ham iqtisodiy, ham ekologik jihatdan samarali hisoblangan "yashil energetika"ga o'tish ming chandon afzal.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, ekologiyaga insoniyat tomonidan yetkazilayotgan zarar miqdori kun sayin ortib bormoqda. Ushbu muammoning oldini olish va uning salbiy ta'sirini kamaytirish barchamiz oldida turgan eng dolzarb vazifalardan biri sanaladi.

Shu bois, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va atrof-muhit sifatini yaxshilash uchun eng avvalo ta'limga alohida e'tibor qaratish zarur. Ekologik barqarorlikni ta'minlash atrof-muhitga qarshi xatti-harakatlarni kamaytirish, energiya tejaydigan mahsulotlar va yashil texnologiyalarga investitsiyalarni rag'batlantirish orqali amalga oshiriladi.

Bundan tashqari, toza energiyadan foydalanishni kengaytirish, atrof-muhitni muhofaza qilishni takomillashtirish va energiya iste'molining ekologik ta'sirini kamaytirish taklif etiladi.

Shu bilan birga, ekologik omillarni hisobga olgan holda iqtisodiy o'sishga erishish uchun quyidagi vazifalarni bajarish maqsadga muvofiqdir:

texnologik jarayonlarni modernizatsiyalash;

ilg'or xalqaro standartlarga asoslangan "yashil iqtisodiyot" mezonlaridan investitsiyalarni amalga oshirishda keng foydalanish;

xalqaro moliyaviy tashkilotlar bilan o'zaro hamkorlikni yo'lga qo'ygan holda "yashil iqtisodiyot"ga o'tish bo'yicha chora-tadbirlarni ishlab chiqish;

xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatiga "yashil" vositalar va yondashuvlarni joriy etish.

Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish mamlakat iqtisodiy imkoniyatlarini yanada kengaytirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Isajanov A. "Yashil iqtisodiyot": xususiyatlari va rivojlanish omillari // Iqtisodiyot va ta'lim. – 2020. – № 1. – B. 15.
2. Maxmudov N. Yashil iqtisodiyot – muhim hayotiy zarurat // "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" elektron jurnali.
3. Daniek K. Green economy indicators as a method of monitoring development in the economic, social and environmental dimensions // Social Inequalities and Economic Growth. – № 62 (2/2020). – B. 151–152.

¹⁰ <https://www.mdpi.com/1911-8074/17/7/275>



4. Costanza R. Ecological Economics: The Science and Management of Sustainability. – New York: Columbia University Press, 1991. – 525 p. – ISBN: 0231075634.
5. David P., Anil M., Edward B. Blueprint for a Green Economy. – London: Earthscan, 1989. – 192 p.
6. Kasztelan A. Green growth, green economy and sustainable development: terminological and relational discourse // Prague Economic Papers. – № 26(4). – 2017. – B. 487–499. – DOI: 10.18267/j.pep.626.
7. Abdullayeva S. Iqtisodiy barqarorlikni ifodalovchi ko'rsatkichlar tizimini aniqlash masalalari // Iqtisodiy Taraqqiyot Va Tahlil. – 2024. – T. 2. – № 5. – B. 384–388. – DOI: <https://doi.org/10.60078/2992-877X-2024-vol2-iss5-pp384-388>.
8. Vaxabov A.V., Xajibakiyev Sh.X. Yashil iqtisodiyot: Darslik. – Toshkent: “Universitet”, 2020. – 16 b.
9. Tangirov N.A. “Barqaror rivojlanish” g'oyasining nazariy-amaliy ahamiyati // Multidisciplinary Scientific Journal. – 2022. – T. 3. – B. 1082–1083.
10. Isadjanov A. Barqaror rivojlanish maqsadlari: ustuvor yo'nalishlari va dolzarb vazifalari // Ilmiy tahliliy axborot. – Toshkent: 2018. – № 1. – B. 96–97.
11. Йоханнесбургская декларация по устойчивому развитию // Вестник экологического образования в России. – М.: 2002. – № 4. – B. 5–6.
12. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 04.10.2019-yildagi PQ-4477-son. – URL: <https://lex.uz/docs/-4539502>.
13. <https://lex.uz/docs/-6303230>
14. <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
15. <https://www.amerikaovozi.com/a/global-economic-risks/1583838.html>
16. <https://www.nature.com/articles/s41598-024-73679-z>
17. <https://www.unep.org/explore-topics/green-economy/why-does-green-economy-matter>
18. <https://coryames.com/environmentally-friendly-companies/>
19. <https://www.statista.com/statistics/1284029/green-bonds-issued-worldwide-by-country>
20. <https://www.iea.org/commentaries/the-relationship-between-growth-in-gdp-and-co2-has-loosened-it>
21. <https://www.mdpi.com/1911-8074/17/7/275>



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. aprel. № 3. navbatdan tashqari son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.



Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>